

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Павло Валентинович ЖАРОВ,

*здобувач 3-го освітньо-наукового ступеню освіти
Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського “Харківський
авіаційний інститут”
<https://orcid.org/0000-0001-7578-2586>
zharov@aspect.legal*

Науковий керівник: *Спіцина Г. О., докт. юрид.
наук, професор, завідувач кафедри
права Гуманітарно-правового факультету
Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського “Харківський
авіаційний інститут”*

03.03.22 Верховною Радою України прийнятий (15.03.22 набув чинності) Закон України № 2108-IX, яким включено до Кримінального кодексу України (далі – КК) нову статтю 111-1 «Колабораційна діяльність». Вона складається з 8 частин, що є унікальним для чинного кримінального законодавства України. Але слід мати на увазі, що по суті це різні склади кримінальних правопорушень, при чому деякі з них конкурують між собою та з існуючими складами кримінальних правопорушень.

Об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК України, є основи національної безпеки України. За ч. 8 ст. 111-1 КК України, додатковим об'єктом є життя або здоров'я людей, а також право власності. З об'єктивної сторони ст. 111-1 КК України складається, як уже зазначалось, з 8 частин, кожна з яких, крім частини 8, передбачає самостійну форму дій, що становлять колабораційну діяльність [1].

Суб'єкт спеціальний – громадянин України у частинах 1-3, 5, 7 та загальний – за частинами 4, 6. Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень характеризується прямим або непрямым умислом. У ряді складів кримінальних правопорушень за ч. 2, 5, 7 ст. 111-1 КК важливе значення має добровільність (якщо особа здійснювала відповідні дії не добровільно, а під примусом (байдуже яким), склад правопорушення відсутній). Важливе значення для кваліфікації також має мета: за ч. 3 – мета пропаганди; за ч. 6 – мета організації та проведення заходів та активна участь в них задля підтримки держави-агресора або уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України [1].

Поняття колабораційної діяльності, що закріплено у Кримінальному кодексі України, складається з декількох складів кримінальних правопорушень. Так, ч. 1 ст. 111-1 КК тлумачить таку діяльність як публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти

України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України [1]. Склад такого кримінального правопорушення є формальним, і не передбачає настання обов'язкових шкідливих наслідків таких діянь. Вищезазначені дії передбачають кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років [3, с. 261-263].

Крім того, в ч. 2 ст. 111-1 КК, колабораційною діяльністю також вважається добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора [1]. Важливим для кваліфікації дій винної особи за ч. 2 ст. 111-1 є місце вчинення кримінального правопорушення – на тимчасово окупованій території України. За такі дії передбачається кримінальна відповідальність у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

Здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти, - караються виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років. Кваліфікуючі дії винної особи за ч. 3 ст. 111-1 КК слід відмежовувати таку діяльність від більш тяжкого кримінального правопорушення, передбаченого ст. 436 КК – пропаганда війни.

Наступним діянням є передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, - караються штрафом до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна. При кваліфікації дій за ч. 4 ст. 111-1 слід враховувати, що поняття «господарська діяльність» визначено в ст. 3 Господарського кодексу України [2]. Слід також мати на увазі, що під провадження господарської діяльності у взаємодії з

незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, потрапляє будь-яке постачання товару, виконання робіт, надання послуг таким органам влади (окупаційній адміністрації) або державі-агресору.

Місцем вчинення можуть бути як тимчасово окуповані території, так і інші території України. Важливо, що суб'єкт злочину за ч. 4 ст. 111-1 є загальним і це не обов'язково громадянин України, але необхідно звернути увагу на те, що господарську діяльність здійснює суб'єкт господарської діяльності.

Добровільне зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, або добровільне обрання до таких органів, а також участь в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території - караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої. Для правильної кваліфікації за ч. 5 ст. 111-1 КК слід мати на увазі, що таке кримінальне правопорушення може бути вчинено лише шляхом дії. Також важливим для кваліфікації є місце його вчинення – на тимчасово окупованій території України (крім публічних закликів до проведення незаконних виборів і референдумів на тимчасово окупованій території, адже такі дії можуть бути вчинено і поза межами тимчасово окупованої території) [4, с. 76-83].

Організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, за відсутності ознак державної зради, активна участь у таких заходах - караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої. Слід мати на увазі, що відповідальність за ч. 6 ст. 111-1 КК настає за відсутності у діяч винних осіб ознак державної зради, відповідальність за яку передбачена с. 111 КК [1].

Добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, - караються позбавленням волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю

на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої. Як і в ч. 5 ст. 111-1 КК, для кваліфікації дій винного за ч. 7 необхідною ознакою є добровільність [1].

А у випадку, якщо вищезазначені дії призвели до загибелі людей або настання інших тяжких наслідків, відповідне карається позбавленням волі на строк п'ятнадцять років або довічним позбавленням волі, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої. Важливим застереженням є те, що у випадках, коли дії винної особи не охоплюються ознаками, переліченими в ч. 8 ст. 111-1 КК, то можлива додаткова кваліфікація за іншими статтями КК як сукупності злочинів. Слід також зазначити, що колабораціонізм, як явище, по-перше, можливе не лише на окупованих територіях (частина 1 або частина 6 ст. 111-11 КК) [1]. По-друге, ця діяльність полягає у добровільній усвідомленій співпраці з державою-агресором.

Таким чином, основними сферами діяльності, що можуть підпадати під колабораційну діяльність є інформаційна співпраця з державою-агресором (публічна підтримка агресора, заперечення наявності агресії, заклик до підтримки проведення референдумів на окупованих територіях, тощо), дійова підтримка, що виражається у допомозі державі-агресору реалізувати свою політику на окупованих територіях, організувати та проводити вибори або референдуми, а також – робота на державу-агресора або робота в її інтересах чи економічна співпраця з державою-агресором. При кваліфікації дій винних осіб слід також враховувати певну унікальність кожного конкретного випадку, що потребує ґрунтовного та всебічного аналізу як об'єктивної, так і суб'єктивної сторони діяння.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3074> (дата звернення: 02.03.2023).
2. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 02.03.2023).
3. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / НАПрН України, ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017. Т.17: Кримінальне право. С. 261-263.
4. Хряпінський П. В. Підстави звільнення від кримінальної відповідальності за діючим законодавством. *Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету Державної податкової служби України*. 2014. Вип. 1. С. 76–83.